

KS. KRYSZTOF ZIAJA
Opole

Znaczenie semantyczne grupy słów κρίνω – κρίσις

Analiza semantyczna terminów κρίνω – κρίσις oraz słów mających z nimi wspólny rdzeń, zwróca głównie uwagę na funkcjonowanie tych pojęć w temacie Sąd Boży. Artykuł przedstawia ogólne i szczegółowe znaczenie terminów κρίνω – κρίσις, uwzględniając ich występowanie: (1) w dziełach klasyków greckich; (2) w Septuagincie, literaturze qumrańskiej i rabinistycznej; (3) w tekstach Nowego Testamentu.

1. Ogólne i szczegółowe znaczenie terminów κρίνω – κρίσις

1.1. Ogólne znaczenie κρίνω – κρίσις i słów mających z nimi wspólny rdzeń¹

κρίνω	— oddzielać, rozdzielać, rozróżniać, oceniać, zaskarżać, skazywać, sądzić,
κρίσις	— sąd, kara, prawo,
κρίμα	— orzeczenie, sąd, decyzja, zasądzenie,
κριτής	— sędzia,
κριτικός	— krytyczny,
ἀνακρίνω	— badać, kontrolować,

¹ E. SYNOFZIK, *κρίμα*, TBLNT 1, s. 743.

ἀνάκρισις	— badanie (uprzednie badanie), przesłuchanie (uprzednie przesłuchanie),
χατάκριμα	— kara, potępienie,
κατακρίνω	— zasądzić,
κατάκρισις	— zasądzenie,
ἀκατάκριτος	— nie osądzony
ἄυτοκατάκριτος	— przez siebie osądzony (samoosądzenie)
χαταγιγνώσχω	— zasądzić,
ἀδιάκριτος	— bezstronny,
ἐπιχρίνω	— zdecydować, rozstrzygnąć
πρόκριμα	— uprzedzenie,
δικαιοκρισία	— sprawiedliwy sąd.

1.2. Szczegółowe znaczenie κρίνω – κρίσις i słów mających z nimi wspólny rdzeń:

Czasownik κρίνω:²

- oddzielać (odłączać), rozróżniać, rozłączać — zawiera liczne możliwości ludzkiej oceny i osądu co do wartości;
- wybrać (obrać sobie), zdecydować się dla czegoś, dać pierwszeństwo;
- rozstrzygnąć, oceniać;
- spierać się, debatować (w stronie medialnej [*genus medium*] i w stronie biernej [*genus passivum*]);
- zdecydować się (na jakiś czyn), zamierzać;
- sądzić, osądzić, wydać wyrok, oskarżać, potępić, zaskarżyć, sądzić, dochować sprawiedliwości.

Rzeczownik κρίσις posiada znaczenie odpowiadające czasownikowi:

- oddzielenie, odłączenie;
- orzeczenie, decyzja;
- dochodzenie – śledztwo, krytyka, dysputa, spór;
- oznaczenie, wynik – rezultat (np. kara), rezultat (np. bitwy), zmiana – obrót (np. w przypadku choroby albo kryzysu);
- orzeczenie sędziego, ocena, zasądzenie, potępienie.

² Tamże.

Rzeczownik κρίμα, posiada bliskoznaczne znaczenie do κρίσις³ i oznacza:

- a) decyzja, wyrok, postanowienie,
- b) wzór dla (przyszłych) wyroków sądowych.

Rzeczownik κριτής – sędzia. Tak określany jest ten, który coś orzeka, np. jako sędzia w zawodach. W grece klasycznej niekoniecznie oznacza prawnika z wykształcenia, lecz raczej tego, który działa jako rozjemca w spornych sprawach międzyludzkich. Pochodny przymiotnik κριτικός określa od czasów Platona (*Politicus* 260c) osobę zdolną do osądzania⁴.

Wyrazy złożone ἀνακρίνω czy ἀνάκρισις używane są od czasów Pindara (*Pythia* 4,63) i Platona i oznaczają ἀνακρίνω:

- a) wypytywać, badać, przebadać;
- b) sprawdzać, wybierać, przesłuchać;
- c) dysputować;

natomiast ἀνάκρισις:

- a) przesłuchanie, badanie;
- b) przeegzaminowanie, branie na spytki;
- c) dyskusja, przypadek sporny, kwestia sporna.

Grupa słów złożonych κατάκριμα, κατάκρισις, κατάκριτος pojawia się od początku I w. przed Chr. i oznacza odpowiednio: skazanie, potępienie, potępiony.

Powszechniej niż κατάκριμα występuje w grece klasycznej od czasów Herodota bliskoznaczny czasownik καταγιγνώσκω, który oznacza: skazywać, oskarżać; a dosłownie: zauważyć u kogoś jakieś zło (w *passivum* również: być podejrzany, przyłapany, pogardzany).

2. Znaczenie terminów κρίνω – κρίσις w Septuagincie, literaturze qumrańskiej i rabinistycznej

2.1. W LXX κρίνω występuje w 240 miejscach (z tego w 51 przypadkach nie ma żadnych odniesień w języku hebrajskim). Najczęstszymi odpowiednika-

³ F. BLASS, A. DEBRUNNER, F. REHKOPF, *Grammatik des neutestamentlichen Griechisch*, Göttingen 2001¹⁸, §13; §109.

⁴ Odnośnie sądownictwa w świecie greckim zob. F. BÜCHEL, *κρίνω*, TWNT 3, s. 933–934.

mi hebrajskimi czasownika κρίνω są: שָׁפַט – sędzić, rozstrzygać, ukarać, panować, dochodzić sprawiedliwości (113 razy); כָּוַן – klócić się, sprzeczać, prowadzić spór, sprawę sądową, czynić zarzuty, oskarżać (25 razy) oraz יָדָן – sędzić, prawować się, ukarać (18 razy)⁵.

Powyższe wyrazy hebrajskie, używane są również na płaszczyźnie życia świeckiego:

- a) שָׁפַט jest w ST zwrotem określającym czynność sądenia, ale nie tylko. שָׁפַט może także oznaczać: panować, rządzić, rozstrzygać. Obejmuje wszystkie czynności, które usuwają powstałe nieprawidłowości w życiu jakiejś wspólnoty, czyli zaprowadza w niej pokój (שָׁלוֹם). Sędzia jest więc tym, który pełni rolę „pomocnika”, dążąc do usunięcia przyczyny nieporozumienia między osobami (Rdz 16,5; Sdz 11,27; Lb 3,24)⁶. W kontekście sądowym שָׁפַט oznacza: osądzić, dopomóc komuś w osiągnięciu sprawiedliwości, zaprowadzić sprawiedliwość, skazać (Ps 7,9; 26,1; 35,24; 43,1; 1 Sm 3,13; Iz 66,16). Człowiek prawy ma otrzymać potwierdzenie swej niewinności, a przestępca zostać ogłoszony winnym (por. 2 Sm 15,4). Dla uciśnionego, pozbawionego praw, sędzia jest wybawicielem. W przedpaństwowym okresie narodu izraelskiego także charyzmatyczni przywódcy wojskowi byli nazywani sędziami, ponieważ działali jako narzędzia Jahwe, przywracając pokój między rodami izraelskimi i ich sąsiadami. Zwrot „sprawować sądy nad Izraelem” (Sdz 3,10; 4,4; 10,2-3; 12,7-8; 15,20; 16,31) oznaczał, że tzw. „sędziowie” rządzili w pewnym okresie poszczególnymi pokoleniami izraelskimi. שָׁפַט w znaczeniu rządzić, panować jest również używane w odniesieniu do króla (1 Sm 8,5-6.20; 1 Krl 3,9-10; 2 Krl 15,5) i do samego Jahwe (Ps 67,5; 82,8; 96,13). Profesjonalny urząd sądowy pojawia się w Izraelu dopiero po Dawidzie i Salomonie. W LXX κρίμα jest czasem także odpowiednikiem hebrajskiego צְדָקָה – sprawiedliwość (Jr 51,10; Ez 33,4) oraz שָׁפַט w znaczeniu: roszczenia prawnego — oddania co się komu należy (1 Krl 6,38; 2 Krl 17,26; Jr 5,4-5; 30,18); lub werdyktu (Pwt 17,9-10; 2 Krl 25,6; Jr 1,16; Ps 105,5), na który składa się wypowiedzenie winy, względnie ogłoszenie niewinności (i naprawa wyrządzonej szkody)⁷.

⁵ SYNOFZIK, κρίμα, s. 743; BÜSCHEL, κρίνω, s. 943.

⁶ SYNOFZIK, κρίμα, s. 744.

⁷ Szerzej o tym zagadnieniu pisze: SYNOFZIK, κρίμα, s. 744; oraz J. CORBON, P. GRELOT, Sąd, STB, s. 860.

- b) כִּי־יָדָע znaczy procesować się, spierać się. W Biblii zwrot ten używany jest najczęściej dla wyrażenia sporu prawnego między człowiekiem a Bogiem (Sdz 6,31; 1 Sm 12,7; 24,16; Pwt 33,8; Jr 50,34; Hi 13,19; 40,2). Jahwe zaprowadzi sędownie sprawiedliwość (יָדָע צְדָקָה) w Izraelu i poza nim. Uczyni to wbrew swoim nieprzyjaciołom. Zapewni sprawiedliwość nie tylko biednym i nieszczęśliwym, ale całemu światu (Ps 9,9; 35,4; 50,6; 96,13; 98,9; por. Iz 45,9; 50,8; 51,22).
- c) יָדָע oznacza sędzić w procesie prowadzonym przez króla (Jr 21,12; 22,16; Ps 72,7 i in.), przez arcykapłana (Za 3,7) albo przez przywódcę rodu (Rdz 49,16). יָדָע różni się od מִשְׁפֵּט, pierwotnie stosowanego na określenie czynności rozjemczej (arbitrażowej). W ST czasowniki te są często stosowane zamiennie jako synonimy. Lud (Rdz 49,16; Ps 72,2), biedni, sieroty (Jr 5,28; 21,12; 22,16) szukają sprawiedliwości i obrony, w najwyższej instancji sądowej. יָדָע zyskuje znaczenie: „dopomóc w uzyskaniu sprawiedliwości, prowadzić spór prawny”.

Problematyka Sądu Bożego w Starym Testamencie koreluje ze starym ogólnosemickim przekonaniem, że Bóg jest Sędzią (δίκη)⁸. Wyrazem tego były teoforyczne imiona własne Jozafat (2 Sm 8,16) czy Szefatiasz (2 Sm 3,4), oznaczające, że Bóg sam „ogłosi sprawiedliwość”, „pomocze uzyskać sprawiedliwość”. Imiona te dowodzą, że Bóg jest gwarantem sprawiedliwego porządku (por. wyjaśnienie imienia Dan w Rdz 30,6)⁹.

Gdy powstało królestwo, zaczęto się dokładniej zastanawiać nad działaniem Boga w Jego funkcji sędziowskiej. מִשְׁפֵּט jako specyficzne boskie zadanie znaczy nie tylko „zaprowadzać sprawiedliwość”, „dopomóc do wymierzenia sprawiedliwości”, lecz ma także znaczenie legislacyjne — „prawo, przepisy, ustawy wydawać” i egzekutywne — „wymierzać prawo, sprawiedliwość”. Idealnym królem ziemskim jest ten, który jako sędzia staje w obronie słusznych praw niewinnego, mającego słabą lub w ogóle nie mającego ochrony prawnej (1 Krl 3; 1 Sm 24,13.16; Ps 72; 101).

Psalmy, które mówią o teofaniach (Ps 82,5; 98,9; 96,10-11), czy o stworzeniu świata (Ps 72,5-6; 75,3-4; 76,5; 82,6-7), przedstawiają działalność sędowniczą Boga. Bóg jest Sędzią wszechświata, bo jako Stwórca nieba i ziemi

⁸ BÜSCHEL, κρίνω, s. 923-925, 935.

⁹ SYNOFZIK, κρίμα, s. 744; CORBON, GRELOT, Sqd, s. 861.

suwerennie panuje nad swoim stworzeniem. Z kolei w Psalmach, które mówią o wstępowaniu Boga na tron (Ps 14; 96–99 oraz 146,7-8), Jahwe określany jest jako Sędzia wszystkich narodów. Każdy może zwrócić się do Niego, aby zostać sprawiedliwie osądzonym (por. Ps 36,7; 79,12; 149,5-6).

Przepowiadanie sądu należy także do głównych tematów prorockich. Prorockie słowo o sądzie bazuje, czy też powołuje się na Prawo Przymierza, Dekalog. Prorocy uważają siebie za posłańców Boga – Króla, zapowiadających Bożą karę: „Tak mówi Jahwe”. Mówią także o „Dniu Jahwe”. Jednym z teologicznych źródeł prorocstwa o sądzie Bożym są teofanijne opowiadania, które mówią o zjawieniu się Jahwe po to, by odbyć sąd (Ps 50; 67; 75; 98).

Tekst Iz 3,13-14 mówi o tym, że Bóg jest w trakcie procesowania się ze swoim ludem, przygotowuje się do wykonania sądu, wydaje wyrok (por. także Iz 1,24-24; 5,5-6). Amos w 5,18-19 wspomina o Dniu Jahwe, jako dniu przerażającym. Izrael będzie sądzony według swych wiarołomnych uczynków (Ez 16,38; 23,24; 36,19). Wyrokom Bożym będą podlegały wszystkie narody (Am 1,3-3,2; Jr 25,30-38). Bóg oddzieli sprawiedliwych od grzeszników: pierwszych uwolni, drugich ukaze (Ez 34,17-22).

Przejawem postawy Boga wobec grzechu na płaszczyźnie historycznej, było zburzenie Jerozolimy, rozproszenie Izraela i niewola babilońska. Fakty te ukazują reakcję Boga na grzech ludu wybranego. W jakim kierunku poszło przepowiadanie proroków o sądzie po niewoli babilońskiej obrazują teksty Iz 4,12-13; 66,16 i Dn 7,9–12,26¹⁰. Do przedstawionych należy dodać także teksty apokaliptyczne HenEt 91,15; 4 Ezd 7,70-71; PsSal 3,11-12; Jub 5,16; 23,30. Myśl o sądzie pełni potrójną funkcję: z bojaźni przed karą ludzie mają powstrzymać się od zła; upomnienie ma być zachętą do czynów dobrych; zapowiedź Bożego sądu stanowi pociechę dla sprawiedliwych (4 Ezd 12,8; Hen Et 61,11-12). W Izraelu znany był najwyższy (tj. rozstrzygający) Boży wyrok sędziowski — przysięga złożona przed Bogiem (Wj 22,6; 1 Krl 8, 31-32). W przypadkach trudnych Bóg był ostatnią instancją. On sam wyrokował. Nie wiadomo, czy dla takiej procedury istniał jakiś prawny ryt sakralny¹¹.

2.2. Także w literaturze qumrańskiej spotykamy wiele tekstów nawiązujących do sądu¹². Gmina qumrańska żyje w oczekiwaniu na nadejście sądu ostatecz-

¹⁰ CORBON, GRELOT, *Sąd*, s. 862.

¹¹ SYNOFZIK, *κρίμα*, s. 745.

¹² Teksty z Qumran zob.: P. MUCHOWSKI, *Rękopisy znad Morza Martwego*, Kraków 2000; E. LOHSE, *Die Texte aus Qumran*, Kraków 2001.

nego (1 QH 4,18-26; 5,4; 1 QSa 1,1; 1 QpHab 2,7; 7,2.7)¹³. W końcowym etapie sprawiedliwi będą panować nad tymi, którzy ich ciemnieżyli (1 QH 4,7). Myśl o sądzie nie jest dla wspólnoty qumrańskiej czymś, co napełnia bojaźnią, lub trwogą — wręcz przeciwnie, sąd niesie ze sobą pocieszenie, a nawet radość (tym charakteryzuje się również gmina nowotestamentalna). Jego celem jest Boże usprawiedliwienie (1 QS 10-11)¹⁴. Sąd Boży będzie „Dniem Odplaty” (1 QS 9,23; 10,19; 1 QM 7,5; por. Iz 34,8; 63,4; Jr 46,10)¹⁵, czasem nawiedzenia (CD 8,2-3; 19,15)¹⁶. Tylko Bóg ma władzę sądenia, leży ona tylko w Jego kompetencji, dlatego sądenie w obrębie wspólnoty jest zabronione (1 QS 10,18; por. Rz 12,19-20; 14,7-12; 1 Kor 4,1-5)¹⁷. W Qumran — podobnie jak w Nowym Testamencie — mówi się, że Bóg będzie sądził (1 QS 10,18), że sprawiedliwi będą sądzić (1 QS 10,19), lub sądzić będzie Mesjasz (4 QT fragmenty 1.2.4.5.7)¹⁸. W innych miejscach mowa jest o tym, że sądzić będzie Melchizedek albo też archanioł Michał (1 QM 17,6-7)¹⁹. O wyniku Sądu Ostatecznego decydować będzie wierność i poddanie Nauczycielowi Sprawiedliwości (1 QpHab 8,2-3; 1 QH 7,12)²⁰.

2.3. Również literatura rabinistyczna zawiera liczne dowody na to, że Bóg będzie sądził ludzi według ich czynów. Życiem człowieka rządzi 613 nakazów. W niebie prowadzi się dokładną rejestrację ich przestrzegania lub łamania. Dziennie stan konta się zmienia. Stawia to wyznawcę judaizmu w sytuacji absolutnej niepewności zbawienia²¹. Wypełnianie nakazów lub ich nieprzebrzeżenie decyduje o tym, czy człowiek okaże się sprawiedliwym czy przestępcą; czy może liczyć na nagrodę, czy poniesie karę²². Sąd Boży będzie miał miejsce nie tylko przy Sądzie Ostatecznym. Człowiek sądzony

¹³ P. MUCHOWSKI, *Komentarze do rękopisów znad Morza Martwego*, Kraków 2000, s. 129–133; J.T. MILIK, *Dziesięć lat odkryć na pustyni judzkiej*, tł. Z. Kubiak, Kraków 1999, s. 66–74.

¹⁴ MUCHOWSKI, *Komentarze do rękopisów znad Morza Martwego*, s. 59–66.

¹⁵ *Tamże*, s. 70–77.

¹⁶ *Tamże*, s. 78–88; MILIK, *dz. cyt.*, s. 59–62.

¹⁷ MUCHOWSKI, *Komentarze do rękopisów znad Morza Martwego*, s. 62–63.

¹⁸ *Tamże*, s. 154–156; MILIK, *dz. cyt.*, s. 62–66.

¹⁹ MUCHOWSKI, *Komentarze do rękopisów znad Morza Martwego*, s. 74–77, 163–164.

²⁰ MILIK, *dz. cyt.*, s. 66–74.

²¹ BÜSCHEL, *κρίνω*, s. 935–936.

²² H. STRACK, P. BILLERBECK, *Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrasch*, t. IV, München 1988⁸, s. 490–492.

jest codziennie, w każdej chwili, a szczególnie w Dniu Noworocznym (*Rosz ha-Szana*)²³. Dzieje się tak na zasadzie immanentnej odpłaty: wet za wet (tzw. zasada Taliona) za dokonany czyn²⁴. Poganie także będą sądzeni z ich czynów: za dobre czyny już w tym życiu, za złe czyny na Sądzie Ostatecznym²⁵. Z Izraelem zaś jest odwrotnie. On już obecnie jest karany — pokutuje cierpiąc za popełnione grzechy po to, by w przyszłości otrzymać już tylko nagrodę za dobre czyny²⁶. Pokuta ma uchronić przed karzącym Sądem Ostatecznym. Ostateczna odpłata będzie miała miejsce po zmartwychwstaniu lub bezpośrednio po śmierci²⁷. Czyny zostaną zważone na wadze, czasem jeden czyn może zadecydować o wyroku²⁸. Sąd Ostateczny wyłoni trzy grupy ludzi: (1) grupę sprawiedliwych; (2) grupę bezbożnych – występnych; (3) grupę tych, u których dobre i złe czyny się równoważą. Odnośnie trzeciej grupy szkoła R. Szammaja uważała, że „pójdą oni na potępienie”; szkoła R. Hillela — że „Bóg zmiłuje się nad nimi”²⁹. Należy tu jednak zauważyć, że dla przedstawicieli trzeciej grupy szkoła R. Szammaja rozważa nawet możliwość pokuty po śmierci, tak że i oni będą ostatecznie zbawieni³⁰. Z kolei Rabi Aqiba i jego szkoła nawet bezbożnym (nie znającym prawdziwego Boga) dawała możliwość odpokutowania za swoje winy w oczyszczającym ogniu Gehenny³¹.

3. Znaczenie terminów κρίνω – κρίσις w Nowym Testamencie

W Nowym Testamencie ze wspomnianej grupy słów najczęściej występujące to: κρίνω (105 razy); κρίμα (28 razy); κρίσις (44 razy); κριτής (16 razy); oraz ἀνακρίνω (13 razy).

²³ F. THIELE, *Święta religijne żydów, chrześcijan i muzułmanów*, Warszawa 1995, s. 14–15.

²⁴ E. SJÖBERG, *Gott und die Sünder im palästinischen Judentum* (BWANT), Stuttgart 1938, s. 30–31, 97–98.

²⁵ STRACK, BILLERBECK, *dz. cyt.*, t. III, München 1985⁸, s. 140–141; *tamże*, t. IV, s. 1211.

²⁶ *Tamże*, t. I, s. 53–54, 328–329.

²⁷ *Tamże*, t. IV, s. 1036.

²⁸ *Tamże*, s. 5–6, 1034.

²⁹ *Tamże*, s. 1033; SYNOFZIK, *κρίμα*, s. 746.

³⁰ STRACK, BILLERBECK, *dz. cyt.*, t. IV, s. 1044.

³¹ SYNOFZIK, *κρίμα*, s. 746.

3.1. Jan Chrzciciel

W Nowym Testamencie nauczanie o Sądzie Bożym zawiera się już w przepowiadaniu Jana Chrzciciela. Uważał on siebie za proroka czasów ostatecznych (por. Ml 3,1-2), którego powołaniem jest przygotowanie ludu na Sąd Ostateczny Boga. Chrystus potwierdza posłanie Jana Chrzciciela jako Eliasza, „który ma przyjść” (Mt 11,14; 17,10-12; por. Ml 3,23; Mt 1,2-6; por. 2 Krl 1-8). *Benedictus* (Łk 1,68-79) nazywa go wręcz wykonawcą obietnic starotestamentalnych (por. Ml 3,1; Iz 60,1-2). Jan Chrzciciel uzasadniał swoje wezwanie do pokuty bliskością sądu Bożego. Sąd ten jest dla każdego sprawą aktualną i już obecną (Mt 3,10). Nikt nie może być zeń wyłączony, nie pomoże nawet powoływanie się na pochodzenie od Abrahama (Mt 3,7-9). Istnieje tylko jeden ratunek: wydać „godny owoc nawrócenia” (Łk 3,8) i „przyjąć chrzest na odpuszczenie grzechów” (Mk 1,4) — co jest rozumiane jako eschatologiczna oczyszczająca kąpiel (Ez 36,24-27)³². Tylko taka postawa może sprawić, że Chrystus Sędzia Wszechświata, którego Jan Chrzciciel nazywa: „Mającym przyjść”, „Mocniejszym” (Mk 1,7; Mt 11,3; J 1,15.27), będzie jednocześnie Wybawicielem. Dla Jana Chrzciciela powrót do radykalnej ascezy i chrzest na oczyszczenie grzechów, to jedyna nadzieja, by na sądzie uniknąć wyroku skazującego.

3.2. Jezus Chrystus

Jezus Chrystus — podobnie jak Jan Chrzciciel — uzasadnia swoje wezwanie do pokuty bliskością Bożego Królestwa (Jezus: Mk 1,15 i paralelne; Jan Chrzciciel: Mt 3,2). Ponieważ sąd Boży dotknie każdego człowieka, dlatego konieczna jest pokuta. Jezus identyfikuje się z zapowiadającym przez Jana Chrzciciela „Przychodzącym” Synem Człowieczym – Sędzią Wszechświata (Łk 7,28), podkreślając, że kto nie przyjmie Jego Ewangelii, nie wejdzie do Królestwa Bożego, ale stanie przed Jego sądem. Sąd ten ukazuje w licznych obrazach, przykładach i przypowieściach: droga szeroka lub wąska (Mt 7, 13-14); drzewo bez owoców (Mt 7,19); nieurodzajne drzewo figowe (Łk 13, 6-9); dom zbudowany na piasku (Mt 7,27); bogaty rolnik (Łk 12,16-21); mówiący „Panie, Panie” (Mt 7,21-23); ofiary zawalonej wieży w Siloam (Łk

³² BÜSCHEL, κρίνω, s. 936; SYNOFZIK, κρίμα, s. 746–747.

13,4); wykluczenie z uczty (Łk 14,15-24); przypowieść o pannach (Mt 25,12); przypowieść o talentach (Mt 25,30); nie pełniący dzieł miłosierdzia (Mt 25,40); przebaczenie bliźnim (Łk 6,36-38; 16,19-31; Mt 6,14-15; 7,1-5; 18,21-35); zbuntowani rolnicy (Mk 12,9 i par.); słowa o nagrodzie i karze (Mt 5,12 i par.; 5,46-47; 6,1.2.5.16.19-20; 10,41-42; 20,8).

Miarą, która na Sądzie Bożym odegra najważniejszą rolę — jest przyznanie się słowem i czynem do Jezusa, przyszłego Sędziego Wszechświata (Mk 8,38; Mt 25,40)³³. Tylko osobiste zjednoczenie z Jezusem zapewnić może przebaczenie i uwolnić od sądu. O przebaczenie to należy przeto nieustannie prosić (Mt 6,12) i praktykować je w życiu codziennym (Mt 6,14; 18,21-35). Otrzymanie Bożego przebaczenia i darowanie winy bliźnim to w przepowiadaniu Jezusa elementy nierozdzielnie. Przynosząc z nieba na ziemię Boże przebaczenie (Mk 2,10), Jezus daje prawdziwe ocalenie przed Bożym Sądem. W przepowiadaniu Jezusa nauka o Sądzie Bożym stoi w służbie Bożego przebaczenia³⁴. On jest głosicielem Sądu Ostatecznego i On występuje w nim zarazem jako Sędzia. Jego słowo, wprowadzane w czyn jest dla słuchających Go, bądź czytających je decydującym środkiem, rozstrzygającym o wieczności.

Sąd rozpocznie paruzja Syna Człowieczego – Sędziego. Będzie on podobny do sądu w czasie Potopu i zagłady Sodomy (Łk 17,26-35 i par.). Godzina odplaty i kary przyjdzie nagle i niespodziewanie (Łk 12,41). Jezus często zapowiadał, że ów eschatologiczny „Dzień Sądu”, będzie dniem kary dla tych, którzy sprzeciwiają się głoszonej przez Niego Ewangelii (Mt 10,15; 11,22 i par.; 11,24; 12,41-42 i par.). Bóg pociągnie przeciwników Ewangelii do odpowiedzialności i dokona wielkiego rozdziału (Mt 12,36; 2 P 2,9; 3,7; Jud 6; Ap 14,7). Wszystkie dobre i złe czyny pójdą przed tron Boży i zostaną osądzone (Mk 10,21 i par.; Rz 2,5; 1 Tm 6,24).

Prorocy ST nazywali ten dzień sądu „Dniem Jahwe” (Jl 1,15; 2,1.11; Iz 13,6.9). NT dzień ten nazywa: „Dniem Bożym” (2 P 3,15; Ap 16,14); „Dniem Pańskim” (1 Kor 1,8; 5,5; Flp 1,6.10; 2,16; 1 Tes 5,2; 2 P 3,10 i in.); „Dniem

³³ F. BÜSCHEL (*κρίνω*, s. 936), umieszcza w związku z Sądem Bożym następującą wzmiankę: „O szczegółach tego sądu brak dokładniejszych wypowiedzi Jezusa. Nie jest jedna istotne to, czy sądzić będzie Bóg Ojciec (Mt 10,32-33) czy Jezus Chrystus (Mt 7,22-23; 16,27; 25,31-46; 26,64).

³⁴ BÜSCHEL, *κρίνω*, s. 937.

Gniewu” (Rz 2,5; Ap 6,17; 16,14); „Owym Dniem” (Mt 7,22; Łk 6,23; 10,12; 21,34; 2 Tes 1,10; 2 Tm 1,12 i in.) albo po prostu „Dniem” (1 Kor 3,13; Hbr 10,25). Dzień sądu będzie „Dniem Syna Człowieczego” (Łk 17,24), który pojawi się jako Sędzia Wszechświata. Według Mt 19,28 pozwoli On także swoim apostołom uczestniczyć w czynności sędziowskiej.

3.3. Święty Paweł

Rozszerzając wypowiedź Mt 19,28 w 1 Kor 6,2-3 św. Paweł mówi, że także „święci będą sędziami tego świata...” (por. Dn 7,22; Mdr 3,8; Ap 3,21)³⁵.

Według św. Pawła zrozumienie osoby Jezusa i Jego przepowiadania jest nierozdzielnie związane z ustosunkowaniem się do Jego nauki o sądzie. Jeżeli nie istnieje sąd Boży, o którym Jezus tak mocno zaświadcza, to On i Jego Dobra Nowina mają tylko znaczenie historyczne i nie mają żadnego związku z relacją człowieka do Boga. Jeżeli natomiast istnieje sąd Boży, to życie człowieka — bez obietnicy Jezusa: „Odpuszczone są grzechy twoje” — byłoby beznadziejne i nie do wytrzymania³⁶.

W 1 Tes 1,9-10 św. Paweł wylicza główne zadania obowiązujące w chrześcijańskim przepowiadaniu, są to: (1) odwrócenie się od bożków ku prawdziwemu, żywemu Bogu; (2) oczekiwanie na przyjście Jezusa — Wybawcy z nadchodzącego gniewu. Przepowiadanie św. Pawła cechuje przede wszystkim oczekiwanie dnia gniewu i sprawiedliwego sądu Bożego. Bóg odda każdemu według jego uczynków (Rz 2,1-11). Przez uczynki należy tutaj rozumieć osobiste i aktualne usposobienie człowieka, a nie zewnętrzne objawy tegoż usposobienia. Sędzią jest bowiem Wszystkowiedzący, który doskonale zna i ocenia czyny człowieka³⁷. Każdy człowiek musi stanąć przed sądem Bożym (2 Kor 5,10). Św. Paweł zna gniew Boży jako już obecnie widoczną rzeczywistość (Rz 1,18-19); według niego od grzechu Adama ciąży nad ludzkością wyrok potępiający (gr. κατάκριμα – Rz 5,16), ale Boża dobroć daje jeszcze ludziom czas do nawrócenia (Rz 2,4). Ostateczny wyrok przyniesie

³⁵ J. RATZINGER, *Eschatologia — śmierć i życie wieczne*, tł. M. Węclawski, Poznań 1984, s. 224.

³⁶ BÜSCHEL, κρίνω, s. 938.

³⁷ Tamże; SYNOFZIK, κρίμα, s. 748.

przyszłość. Wiara w Jezusa będzie miała decydujący wpływ. Dzięki wierze w Jezusa chrześcijanie już teraz doznają skutków zbawienia (Ga 1,4; Kol 1, 12-13), w przyszłości zaś zostaną ocaleni z nadchodzącego gniewu Bożego (1 Tes 1,10; 5,9).

Eschatologiczne uzasadnienie zawiera również wczesnochrześcijańskie przepowiadanie misyjne, które żąda odwrócenia się od pogańskiego sposobu życia (Ga 5,19-21; 1 Kor 4,9-10; Kol 3,6; Ef 5,6). Także nauka św. Pawła o usprawiedliwieniu zawarta w liście do Rzymian bazuje na wczesnochrześcijańskim kerygmacie misyjnym. Przestrzegając przed bałwochwalstwem Apostoł Narodów stwierdza, że: „ci, którzy się takich czynów dopuszczają, winni są śmierci” (Rz 1,32). Św. Paweł rozszerza swoje ogólne oskarżenie (Rz 1,18-19) na Żydów (Rz 2,17-3,20): każdy, kto lekceważy dobroć i cierpliwość Boga i nie nawraca się, ściąga na siebie sąd Boży i „skarbi sobie gniew na dzień gniewu i objawienia się sprawiedliwego sądu Boga” (Rz 2,5). Z kolei głównym przestaniem Rz 1,18-3,20 jest fakt, że zarówno Żydzi jak i pogaanie muszą uznać się za winnych wobec Boga (Rz 3,19). Wierzącym św. Paweł gwarantuje ocalenie na Sądzie Ostatecznym (Rz 8,31-39); przekonanie to opiera jedynie na Chrystusie (Rz 5,9.10; 8,33.34). Nikt nie jest w stanie uwolnić się od wyroku potępienia wskutek własnych zasług. To Jezus uwolnił nas od grzechowego jarzma (Rz 8,3). Bóg w Chrystusie usprawiedliwia i zbawia. Wszyscy zasługiwali na Jego sąd, lecz wszyscy zostali usprawiedliwieni za darmo — muszą jednak spełnić jeden warunek — wierzyć w Jezusa Chrystusa (Rz 3,24-25). Dla wierzących w Chrystusa nie ma już potępienia (Rz 8,1). Skoro Bóg ich usprawiedliwia, kto miałby ich potępić (Rz 8,34)³⁸. Św. Paweł spodziewa się także ratunku dla tych, których dorobek życiowy nie spełnia warunków potrzebnych, by zwycięsko przejść przez Sąd Ostateczny (1 Kor 3,15)³⁹

Zapowiedzi sądu — zawarte w Dziejach Apostolskich aż po Apokalipsę — są wezwaniem do nawrócenia. W Dziejach Apostolskich wezwanie to zostaje uzasadnione oczekiwaniem zapowiedzianego Wybawiciela: „Pokutujcie więc i nawróćcie się, aby grzechy wasze zostały zgładzone, aby od Pana nad-

³⁸ CORBON, GRELOT, *Sąd*, s. 865.

³⁹ Tekst zawiera aluzję do prawdy o istnieniu czyścica. BÜSCHEL, *κρίσις*, s. 939.

szedł czas pokrzepienia i aby On posłał wam ustanowionego Mesjasza Jezusa” (Dz 3,20; por. 2,40). Ten Jezus Chrystus „jest przez Boga ustanowiony Sędzią żywych i umarłych” (Dz 10,42; 17,31; Rz 14,9; 2 Tm 4,1; 1 P 4,5).

Pareneza, głoszona w Kościele popaschalnym, mówiąca o oczekiwaniu na ponowne przyjście Pana, nawiązuje do przepowiadania Jezusa (Łk 12,39-40.45-46; Mt 25,14-30; 1 Tes 5,2; 1 Kor 4,1-8). „Dzień Pana” nie napawa trwogą — oczywiście gdy spełnione zostaną pewne warunki — „ponieważ Bóg nie przeznaczył nas na gniew, ale abyśmy osiągnęli zbawienie...” (1 Tes 5,9; Rz 5,9). Potwierdzają to również liczne wypowiedzi eschatologiczne, które występują u św. Pawła w dziękczynieniach i modlitewnych życzeniach (1 Tes 2,19-20; 3,13; 5,23-24; 1 Kor 1,7-8; Flp 1,6-11; 4,19-20; 2 Kor 2,14-16; Rz 16,20). O warunkach wejścia do Królestwa Bożego mówił już Jezus (np. Łk 13,24-27 Mk 9,43-48; 10,15; 10,23-27). Wskazują na nie także tzw. katalogi cnót i wad, które podają konsekwencje dobrego lub złego postępowania w dniu Sądu Ostatecznego (1 Kor 6,9-10; Ga 5,21; Ef 5,5-6; Rz 1,18-31; 6,20-24; Kol 3,5). Stosowany w parezie — zwłaszcza w katechezie przedchrzcielnej, w Kościele popaschalnym — schemat: „dawniej – dziś”, podkreśla w sposób kontrastowy skutki postępowania: zbawienie lub potępienie. „Kiedyś”, jako poganie byli „dziećmi nieposłusznymi” i stąd skazani na Boży sąd gniewu. „Teraz”, jako chrześcijanie, są dziećmi Bożymi, powołani do Królestwa Bożego przez wiarę w Jezusa Chrystusa. Jako dzieci światłości zobowiązani są więc do prowadzenia nowego trybu życia (1 Kor 6,9-11; Ga 5,19-24; Kol 3,1-11; Ef 5,1-13; Rz 6,15-23; 1 P 4,3-6; Tt 3,3-7; por. także tablice życia domowego: Kol 3,24-4,1; Ef 6,8-9).

W 1 Tes 4,6 św. Paweł przypomina chrześcijanom, że dotknie ich kara Boża, jeżeli nie będą przestrzegać zasad dotyczących uczciwości w relacjach między osobowych. Powołanie do Królestwa Bożego zobowiązuje do prowadzenia odpowiedniego sposobu życia (1 Tes 2,12; 4,1; Ef 4,1.17-18). Słowami: „Nie łudźcie się”, „Nie dajcie się zwodzić” (Ga 6,7; 1 Kor 6,9; Ef 5,6) św. Paweł zwraca uwagę na karę, z jaką spotkają się na Sądzie Ostatecznym. Pareneza wczesnochrześcijańska wskazuje nie tylko na złe życie, ale również na herezje. Herezje Apostoł zwalcza zapowiedzią sądu i potępienia (Rz 3,8; 16,20; 1 Kor 3,5-17; 5,3-5; 6,1-11; 14,38; 16,22; 2 Kor 11,15; Ga 1,8-9; 5,10; Flp 1,28; 3,19; 2 Tes 2,12; 1 Tm 1,20; 5,24; 6,9; 2 Tm 4,14; Tt 3,11; por. także 1 P 4,17-18; 2 P 2,1-17; 3,10-12; Jud 6-15; Ap 2,12-13; 3,16; 22,18-19).

3.4. Św. Jan

Eschatologia czwartej Ewangelii i listów Janowych jest w zasadzie taka sama⁴⁰.

Zarówno w Ewangelii św. Jana, jak i w jego listach oczekiwanie dnia sądu jest jednym z tematów wiodących (por. 1 J 4,17). Jezus zapowiada ten sąd i ostrzega przed nim (J 15,6). Odbycie sądu należy również do samego Jezusa: „Ojciec nikogo nie sądzi, ale cały sąd dał Synowi” (J 5,22), „Dał Mu władzę sądenia, bo jest Synem Człowieczym” (J 5,27). Chrystus przychodząc na ziemię przyszedł po to, aby ratować, nie sądzić (J 3,17; 8,15; 12,47). Od sądenia nie może się jednak uchylić (J 8,16). Jego słowo dokona sądu w Dniu Ostatecznym (J 12,48). Niewierzący zostają osądeni już teraz (J 3, 18.19), natomiast wierzący już teraz mają życie wieczne, bo ze śmierci przeszli do życia (J 5,24; 1 J 3,14). Faktem decydującym o skutkach eschatologicznych jest akt wiary w Jezusa.

Przyjmujący wiarę ma życie wieczne i nie podpada pod sąd. U Jana, sąd tym różni się od synoptyków, że przeniesiony jest w terażniejszość naszego życia — dokonuje się już teraz w konfrontacji wiary z niewiarą. Nie znaczy to jednak, że Jan przekreśla Sąd Ostateczny — stawia go tylko w nowym odniesieniu do chrystologii⁴¹. Mówi o nim, jak i o udziale w chwale uwielbionego Jezusa, po zmartwychwstaniu ciał (J 5,27-28; 15,6; 17,24-26)⁴².

By wyjaśnić pełne znaczenie słowa κρίσις Jan nawiązuje do podwójnego znaczenia greckiego czasownika κρίνω: rozstrzygać i sądzić⁴³. Dzieło dokonane przez Jezusa stawia człowieka przed wyborem między ciemnościami grzechu a prawdziwym światłem, które przyniósł na świat Jezus Chrystus. Tych, którzy przyjmują zbawienie w Jezusie Chrystusie, a więc którzy dokonali wyboru światła, nie dotyka κρίσις, oni nie podlegają sądowi. Natomiast ci, którzy opowiedzieli się po stronie ciemności, a więc nie rozstrzygnęli na korzyść światła — oddzielili się od Jezusa i popadają pod sąd⁴⁴.

⁴⁰ R. SCHNACKENBURG, *Das Johannesevangelium II*, Freiburg im Br. 1971, s. 530–544; F. GRYGLEWICZ, *Eschatologiczne aspekty listów katolickich*, w: L. STACHOWIAK, R. RUBINKIEWICZ (red.), *Biblia o przyszłości*, MPWB 8, Lublin 1987, s. 124–125.

⁴¹ RATZINGER, *dz. cyt.*, s. 224–225.

⁴² L. STACHOWIAK, *Ewangelia wg św. Jana*, PNT 4, Poznań–Warszawa 1975, s. 96, 420.

⁴³ *Tamże*, s. 420.

⁴⁴ J. BLANK, *Krisis*, Freiburg im Br. 1964, s. 175–176, 342–343.

Chrystus nie przynosi zatem potępienia, ale jest samym zbawieniem. Kto staje przy Nim, rozstrzyga za Nim, jest ocalony i zbawiony. Potępienie zaś jest tam, gdzie człowiek trwa z dala od Chrystusa, zamyka się na Niego, rozstrzyga na rzecz ciemności⁴⁵. Chociaż słowo κρίσις oznacza u Jana rozstrzygnięcie, rozdzielenie, to zawsze wyraża ideę sądu. Sąd Ostateczny jest bowiem rozdzielaniem (por. Mt, 25,31-46 szczególnie wiersz 32). Będzie on dniem, w którym ukaże się ten podział, który już dawno dokonał się w sercu człowieka.

Apokalipsa św. Jana ukazuje rzeczywistość nadchodzącego sądu w obrazach i symbolach. Mówi o „godzinie sądu” dla świata (Ap 14,7) i przedstawia groźby związane z bliskim sądem (Ap 2,5.16.22-23; 3,3.11.16), mówi także o eschatologicznej nagrodzie (Ap 2,7.11.17.26-28; 3,5.12.21). Chrystus jest dla każdego Sędzią (Ap 19,11). Apokalipsa zawiera także przerażające obrazy wydawania wyroków (por. Ap 11,18; 16,5; 20,11-15 i in.). Tylko wiara, cierpliwość i miłość świętych zdolne są sprawić, aby udziałem sądzonych stało się niebieskie Jeruzalem (Ap 13,10; 14,1-2; 14,12), które dla grzeszników będzie niedostępne (Ap 22,14-15)⁴⁶.

3.5. Pozostałe księgi NT

Także w pozostałych księgach NT zawarte są teksty o sądzie:

List św. Jakuba nawołuje do wytrwałości i cierpliwości, bo „paruzja jest już blisko”, „sędzia już stoi u drzwi” (Jk 5,8-9). Są tu również ostrzeżenia: sąd w dniu paruzji dla tego, kto nie był miłosierny, będzie sądem nieubłaganym (Jk 2,13); niepowołanych na stanowisko nauczycieli wiary czeka surowy sąd (Jk 3,1); nie należy oskarżać ani potępiać braci, bo to łączy się z ich sądem, ich właściwym sędzią jest tylko Bóg lub Jezus Chrystus w czasie Paruzji (Jk 5,9).

Pierwszy List św. Piotra eksponuje element zaskoczenia w przyjściu Jezusa na sąd (por. 1 P 4,5-7; Mt 24,35-44). Gdy On się objawi, odbędzie się sąd. Piotr podkreśla, że Bóg jako sędzia „nie ma względów na osobę, sądzi

⁴⁵ RATZINGER, *dz. cyt.*, s. 225.

⁴⁶ SYNOFZIK, κρίσις, s. 753; R. RUBINKIEWICZ, *Eschatologia Księgi Apokalipsy*, w: STACHOWIAK, RUBINKIEWICZ (red.), *dz. cyt.*, s. 149-151; A. JANKOWSKI, *Apokalipsa świętego Jana*, PNT 12, Poznań 1959, s. 287-288.

sprawiedliwie”, dlatego należy „postępować w bojaźni” (1 P 1,17). Sąd zaczyna się od „domu Boga”, tzn. od gminy (1 P 4,17).

Drugi List św. Piotra i List św. Judy mówią o sądzie w dniu, w którym nastąpi paruzja i koniec świata. Wtedy to grzesznicy poniosą karę (2 P 2,3; Jud 15). Piotr na podstawie podanych przykładów wyciąga wniosek, że „Pan wie, jak pobożnych wyrwać z doświadczeń” (2 P 2,2-11). Każdy chrześcijanin ma dbać o to, by dzięki „świętemu postępowaniu i pobożności” być „bez plamy i skazy” (2 P 3,11.14). Juda widzi z kolei ratunek dla wiernych w „miłosierdziu Pana naszego Jezusa Chrystusa” (Jud 21), a także w tym, że Bóg „może (wszystkich)... postawić wobec swej chwały nienaganych i rozradowanych” (Jud 24).

List do Hebrajczyków wspomina o Dniu Pańskim, który jest dniem sądu. Odstępcy pójdą na zatracenie, wierni zaś zbawią swoją duszę (Hbr 10,39). Autor ukazuje dwa aspekty sądu: pozytywny i negatywny. Aspekt negatywny obrazują cytowane teksty ST, ukazujące Jahwe Sędziego: „Do Mnie należy zemsta i Ja odplączę” oraz „Sam Pan będzie sędził lud swój” (Pwt 32,35-36; Hbr 10,30). Według Hbr 10,28-29 wielka kara dotknie tych, którzy znieważą prawo Nowego Przymierza. Wpadną oni w ręce Boga żywego (Hbr 10,31). Do słów o sądzie autor dołącza typowy dla ST obraz przerażenia i ognia (Hbr 10,27), który strawi przeciwników, tj. tych, którzy odeszli od wiary i od Kościoła. Ale autor stwierdza także, że człowiek może powrócić, jest możliwa pokuta (Hbr 6,1)⁴⁷

Aspekt pozytywny sądu w Liście do Hebrajczyków nawiązuje do przeznaczenia człowieka. Przeznaczeniem człowieka jest wejść do odpoczynku Bożego. Lud Boży Nowego Testamentu idzie do nieba (Hbr 4,10). Niebo, jako miejsce odpoczynku, w innym fragmencie listu nazwane jest Miejscem Świętym, do którego droga została otwarta (Hbr 10,19). Otworzył ją Chrystus, stając się dla wszystkich przewodnikiem⁴⁸.

Niebo jest także ojczyzną (Hbr 11,16), trwałym miastem (Hbr 13,14), niemożliwym do zbudowania przez człowieka na ziemi (Hbr 11,10; 13,16).

⁴⁷ J. SZLAGA, *Eschatologia Listu do Hebrajczyków*, w: STACHOWIAK, RUBINKIEWICZ (red.), *dz. cyt.*, s. 99–100; S. ŁACH, *List do Hebrajczyków*, PNT 10, Poznań 1959, s. 285; C. SPICQ, *L'Épître aux Hébreux*, t. II, Paris 1953, s. 259.

⁴⁸ C. SPICQ, *Vie chrétienne et pérégrination selon le Nouveau Testament*, Paris 1972, s. 200.

List do Hebrajczyków ukazuje dwa rodzaje sądu Bożego. Bóg bowiem jest i „ogniem pochłaniającym” (Pwt 4,24; Iz 33,14; Hbr 12,29) i Tym, który daje pewność nieba temu, kto trwa w łasce i służy Mu ze czcią i bojaźnią (Hbr 12,28). Bóg jest groźny tylko dla odstępców. Zadaniem człowieka jest dbać o to, by żywym było Słowo Boże (Hbr 4,12). Życie według tego słowa pozwoli „wejść do miejsca Jego odpoczynku” (Hbr 4,10-13)⁴⁹.

4. Podsumowanie

Słowa κρίνω, κρίσις i inne mające z nimi wspólny rdzeń — choć spotykane w terminologii prawniczej (także w okresie greki klasycznej) — nie należą wyłącznie do słownictwa prawniczego, ani też nie mają w tym słownictwie swojego pierwotnego źródła⁵⁰. Słów tych nie należy więc odnosić tylko do spraw o charakterze prawniczym⁵¹. Najbliższym odpowiednikiem greckiego κρίνω jest łacińskie *cerno*, które oznacza „rozdzielać, znaleźć rozwiązanie, powziąć decyzję”⁵².

Użyta w Biblii terminologia κρίνω – κρίσις dotyka problematyki Sądu Szczegółowego i Sądu Ostatecznego. Określa związek między Sądem Szczegółowym, dotyczącym jednostki a Sądem Ostatecznym odnoszącym się do całej ludzkości⁵³. Warto zwrócić uwagę na to, że zarówno w odniesieniu do Sądu Szczegółowego, jak i do Sądu Ostatecznego, mamy do czynienia z procesem eschatycznym, polegającym na ostatecznym spotkaniu z Chrystusem – Prawdą.

Życie człowieka rozstrzyga się w chwili śmierci w Sądzie Szczegółowym, gdzie dokonuje się ocena jego życia i dopełnia jego los. Sąd Szczegółowy jest składnikiem Sądu Ostatecznego. Sąd Ostateczny to z kolei podsumo-

⁴⁹ SYNOFZIK, κρίμα, s. 752–753; P. BENOIT, *Préexistence et incarnation*, RB 77 (1970), s. 5–29.

⁵⁰ BÜSCHEL, κρίνω, s. 921–922.

⁵¹ SYNOFZIK, κρίμα, s. 743.

⁵² BÜSCHEL, κρίνω, s. 921.

⁵³ Odnośnie tekstów biblijnych o sądzie szczegółowym i ostatecznym zob. A. NY CZ, *Sąd eschatologiczny — rzeczywistość nieznaną. Obecność tekstów biblijnych i ich interpretacja w polskiej literaturze kerygmatycznej XX wieku* (OBT 13), Opole 1996, s. 59–72.

wanie wszystkich sądów szczegółowych. Jest on jakby społecznym ujęciem wszystkich czynów ludzkich, a także ukazaniem społecznego dobra tych czynów. W tym wydarzeniu wyjdą na jaw wszystkie ludzkie czyny. Ponieważ swoje ostateczne miejsce człowiek może zająć dopiero wtedy, gdy utworzony zostanie cały organizm ciała Chrystusowego, kiedy dopełnią się dzieje świata wraz z ich cierpieniem⁵⁴, dlatego to Sąd Ostateczny daje jednostce miejsce w całości. I dopiero to miejsce jest miejscem ostatecznego przeznaczenia człowieka⁵⁵. Na sądzie ostatecznym nastąpi definitywne, społeczne spotkanie z Bogiem wiekuistym, który jest samą Prawdą, skonkretyzowaną w tajemnicy osoby Jezusa Chrystusa.

Semantische Bedeutung der Wortgruppe κρίνω – κρίσις

ZUSAMMENFASSUNG

Der Beitrag betrifft die semantische Analyse der griechischen Hauptwörter: κρίνω – κρίσις, unter der besonderen Berücksichtigung ihres Auftretens in den Werken der griechischen Klassiker, der alttestamentlichen Septuaginta, sowie in der qumranischen und rabbinistischen Literatur. Vor allem wurde das Funktionieren dieser Begriffe bezüglich des Gerichts (bzw. Gottesgerichts) untersucht. Der abschließende Teil weist auf das Vorkommen der Begriffe im Neuen Testament (bei Johannes des Täufers, Jesus, Paulus und Johannes Evangelist) hin. In den Schlussfolgerungen ist besonders zu betonen, dass die besprochenen Hauptbegriffe nicht ausschließlich der juristischen Terminologie angehören. In der Bibel aber (besonders im Neuen Testament) berühren sie eine der wichtigsten Problematik des Glaubens. Sie weisen nämlich auf das ewige Leben des Menschen nach dem Tode hin, das abhängig ist von dem einzelnen und Jüngsten Gericht.

⁵⁴ RATZINGER, *dz. cyt.*, s. 209, 226–227.

⁵⁵ A. JANKOWSKI, *Eschatologia biblijna Nowego Testamentu*, Kraków 1097, s. 191.